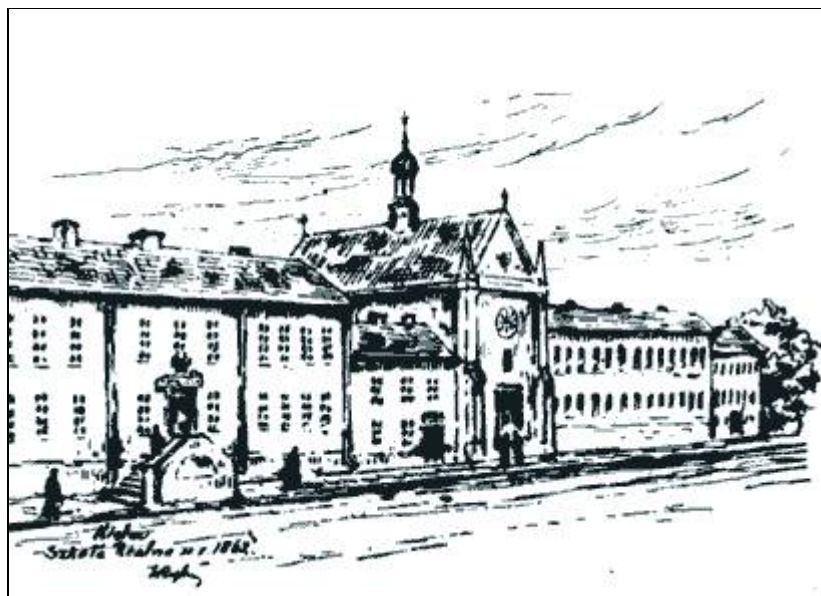

Hipolit Święcicki (1811-1880), nauczyciel, przyrodnik, kolekcjoner - Jerzy Gałol

Hipolit Święcicki urodził się w Wilnie. Pochodził ze zubożałej rodziny szlacheckiej. W Wilnie ukończył gimnazjum, a następnie Wydział Fizyczno-Matematyczny Uniwersytetu Wileńskiego. Początkowo był nauczycielem domowym na Wileńszczyźnie. Prawdopodobnie brał udział w powstaniu listopadowym. W 1836 r. przeniósł się do Warszawy i zdał egzamin nauczycielski. Był następnie nauczycielem matematyki w gimnazjum w Lublinie i nauczycielem geografii i historii w Szkole Powiatowej w Opolu Lubelskim, skąd w 1845 r. przeniósł się do Kielc (Massalski, 1983, 2001).

Od lewej: Wyższa Szkoła Realna, gdzie uczył H. Święcicki (budynek kolejnych kieleckich szkół średnich od 1727 do 1962 r.), dalej - szkolny i seminaryjny kościół św. Trójcy, za nim budynek Seminarium Duchownego. Rysunek T. Rybkowskiego z 1862 r.

Był nauczycielem Szkoły Wyższej Realnej w Kielcach od 1845 r. do 1862 r., a później nauczycielem kieleckiego gimnazjum filologicznego. Na emeryturze dorabiał lekcjami prywatnymi.

Męskie Gimnazjum Rządowe, kościół św. Trójcy i Seminarium Duchowne około 1900 r. Fot. S. Sanecki

Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna, Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego, kościół św. Trójcy, Seminarium Duchowne - dziś. Fot. J. Gałol

H. Święcicki był wszechstronnym przyrodnikiem w dawnym stylu. Zajmował się geologią, geografią, botaniką, zoologią i matematyką. Przede wszystkim czuł się jednak geologiem. Był zresztą erudytą. W kieleckich szkołach średnich uczył niemal wszystkich przedmiotów (geografii, mineralogii, zoologii, botaniki, fizyki, historii powszechnej, matematyki, technologii górniczej, miernictwa i niwelacji, języka polskiego, rysunków, kaligrafii),

podporządkowując się bez skargi woli dyrektorów.

W okresie studiów H. Święcicki uczestniczył w ekspedycji badawczej profesora Józefa Jundziłła nad Prypeć i Dniestr (Garbowska, 1993). Jako nauczyciel był dziewięciokrotnie w latach 1848-1860 wyróżniany przez ministra oświaty i kuratora (Massalski, 2001). Nie zapisał się jednak w pamięci uczniów jako dobry nauczyciel („Kielce w pamiętnikach...”, 1992). Był zbyt łagodny, dobry i naiwny, co bezwzględnie i złośliwie wykorzystywali wychowankowie. Nazywany był m.in. Kobuzem i Kobaltem, ale także Omnibusem. Wyznawał utopijną pedagogiczną zasadę, że uczniów nie wolno stresować. Po całych Kielcach krążyło tysiące anegdot o jego roztargnieniu i kompletnej nieumiejętności postępowania z uczniami. Barwnie i bez taryfy ulgowej

sportretował H. Święcickiego (jako Hieronima Święteckiego) jego uczeń Adolf Dygasiński (1899).

Ulubioną (i najmniej dotkliwą) zabawą uczniów było dostarczanie nauczycielowi do „determinacji” minerałów i skał wyprodukowanych „z pyłu szosy, chleba tartego, cegły miątko tłuczonej, kredy, smoły, wosku, żywicy - może i sera - drogą prażenia, suszenia” (Dygasiński, 1899).

Niepowodzenia dydaktyczne Święcicki rekompensował sobie przyrodniczym kolekcjonerstwem, publicystyką naukową na tematy regionalne i popularyzacją wiedzy przyrodniczej.

„Retrospektywna bibliografia geologiczna Polski” (Fleszarowa, 1966; Czarniecki, Martini, 1972) odnotowuje 5 publikacji Święcickiego, w tym jedną, podpisaną kryptonimem H.S., wśród prac anonimowych. Jest to praca o występowaniu krajowych surowców mineralnych, opublikowana w „Bibliotece Warszawskiej” w 1859 r. Inne odnotowane prace pochodzą z „Pamiętnika Kieleckiego” i „Encyklopedii rolnictwa”. Święcicki publikował jednak także wiele popularzatorskich artykułów na łamach „Gazety Kieleckiej” („Problematyka...”, 2002).

Publikacje Święcickiego dotyczyły m.in. świętokrzyskich marmurów i innych kopalni mineralnych („płodów przyrodzonych”, „ciał kopalnych”) regionu, geografii, toponomastyki, zawartości zbiorów przyrodniczych, potrzeby ochrony skamieniałości, opinii o znaleziskach mineralogicznych. Interesująca jest np. „Monografia doliny Silnicy” opublikowana w odcinkach w numerach 40, 41 i 42 „Gazety Kieleckiej” z 1875 r. Autor podaje tu informacje geograficzne, opisuje geologię, roślinność i faunę (włącza tu także skamieniałości). Opis jest nieco staroświecki, także terminologia. Z lektury artykułów wynika, że Święcicki znał geologiczną literaturę naukową, choć może nie nadążał za „nowinkami”, a także, że odbywał liczne wycieczki terenowe, w trakcie których m.in. botanizował, łowił motyle i zbierał okazy geologiczne.

Wśród nie opublikowanych prac H. Święcickiego, znanych tylko z tytułu (Massalski, 2001), znajdują się rozprawy: z matematyki („Zastosowanie rachunku różniczkowego w geometrii wyższej”), paleontologii („Skrót paleontologii Picteta uzupełniony opisem miejscowych skamieniałości według prac Eichwalda, Zejsznera i Puscha”) oraz mineralogii („Nauka i sztuka – rys postępu mineralogii”).

Zbiory przyrodnicze H. Święcickiego obejmowały minerały i skały (2000 okazów), zielnik (2400 roślin), motyle, skamieniałości, muszle. Kolekcję oglądali wszyscy geolodzy odwiedzający Kielce (m.in. L. Zejszner, J. Trejdosiewicz, F. Roemer, J. Hempel). Na kilka miesięcy przed śmiercią Święcicki zwrócił się do władz Seminarium Duchownego w Kielcach z propozycją jej sprzedaży. Nie chciał, by kolekcja – „trud półwiekowej pracy w umiłowanej przyrodniczej nauce” – rozproszyła się (Siarkowski, 1880; Gagol,

Studencka, 2004). Na zakup złożyli się księża diecezji (w większości wychowankowie Świącickiego). Zbiory były następnie eksponowane w bibliotece Seminarium i służyły dydaktycznie alumnom kursu wstępnego.

Tablica w kruchcie kościoła św. Trójcy ufundowana przez wychowanków Szkoły Wyższej Realnej („z dążnością górniczą”) w Kielcach dla upamiętnienia swoich nauczycieli. Wśród wymienionych, obok Hipolita Świącickiego, jest także zasłużony polski geolog Wincenty Kosiński (1835-1883), który uczył w kieleckiej szkole (głównie matematyki) w latach 1856-1858. Fot. J. Gągol.

Dalsze losy kolekcji nie są znane. Wprawdzie budynek Seminarium przechodził później różne wydarzenia (pożary, zamiana na szpital, rozbudowa), lecz zbiory biblioteczne nie uległy zniszczeniu. Można zatem sądzić, że skrzynie ze zbiorami Świącickiego spoczywają gdzieś w przepastnych seminaryjnych czy kościelnych magazynach. Podjęta w tej sprawie przez autora kwerenda nie została jednak jak dotąd uwieńczona sukcesem.

Mówi się, że nieżyjący już ksiądz, któremu w latach powojennych poruczono pieczę nad magazynowymi zasobami kieleckiej katedry, najpierw celowo (z obawy przed możliwością komunistycznej sekwestracji), a potem na skutek starczej demencji, nader skutecznie przyczynił się do nieprzydatności wszelkich prowadzonych przez siebie rejestrów.

Hipolit Świącicki zmarł 15.07.1880 r. Był żonaty, miał córkę. Jego nazwisko znalazło się na zbiorowym epitafium ufundowanym przez wychowanków Szkoły Wyższej Realnej.

Literatura

- CZARNIECKI S., MARTINI Z., 1972 - Retrospektywna bibliografia geologiczna Polski oraz prac Polaków z zakresu nauk o Ziemi 1750-1950. Uzupełnienia. Wydawnictwa Geologiczne, Warszawa.
- DYGASIŃSKI A., 1899 - W Kielcach. Opowiadania i uwagi o czasach szkolnych. Warszawa.
- FLESZAROWA R., 1966 - Retrospektywna bibliografia geologiczna Polski oraz prac Polaków z zakresu nauk o Ziemi 1750-1900. Wydawnictwa Geologiczne, Warszawa.
- GARBOWSKA J., 1993 - Nauki geologiczne w uczelniach Wilna i Krzemieńca w latach 1781-1840. Prace Muzeum Ziemi, 42: 5-112.
- GAŁOŁ J., STUDENCKA J., 2004 - Muzeum Geologiczne Oddziału Świętokrzyskiego Państwowego Instytutu Geologicznego

w Kielcach. Przegląd Geologiczny, t. 52, nr 2: 141-146.

- Kielce w pamiętnikach i wspomnieniach z XIX wieku (opracowali A Massalski, M. Pawlina-Meducka). Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce, 1992.
- MASSALSKI A., 1983 - Szkolnictwo średnie Kielc do roku 1862. Wyższa Szkoła Pedagogiczna. Kielce.
- MASSALSKI A., 2001 - Szkoły średnie rządowe męskie na ziemi kielecko-radomskiej w latach 1833-1852. Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej. Kielce.
- Problematyka geologiczna i górnicza w „Gazecie Kieleckiej” w latach 1871-1900. Wybór artykułów (do druku przygotował i opatrzył wstępem Z.J. Wójcik). Świętokrzyskie Stowarzyszenie Dziedzictwa Przemysłowego w Kielcach, Kielce, [2002].
- SIARKOWSKI W., 1880 - Zbiory przyrodnicze z okolic kieleckich w Seminarium Kieleckim. Przegląd Katolicki, 18 (33): 126-128.

Artykuł jest przeredagowaną i uzupełnioną ilustracjami wersją streszczenia referatu opublikowanego w czasopiśmie: „Posiedzenia Naukowe Państwowego Instytutu Geologicznego (styczeń 2008 – grudzień 2008)”, t. 65, 2009: 38-39.